

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка

Факультет психології та історії
Кафедра природничих наук і методик їхнього навчання

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

завідувач кафедри

д.ф.н., проф. Харченко Ю. В.

«28» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕТНОГЕОГРАФІЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 014.07 Середня освіта (Географія)

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота

(назва)

Форма навчання денна, заочна

(денна, заочна.)

2025–2026 навчальний рік

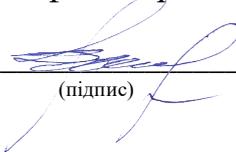
Робоча програма навчальної дисципліни “Етногеографія” розроблена на основі освітньо-професійної програми “Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота” навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня “бакалавр” за спеціальністю 014.07. Середня освіта (Географія)

Розробники: Маслова Наталія Миколаївна, доцент, доцент кафедри філософії та соціальних наук, кандидат географічних наук, доцент

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри філософії та соціальних наук

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціальних наук

(підпис)

Харченко Ю. В.
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни “Етногеографія” для студентів спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. – ЦДПУ імені В. Винниченка, 2025. – 19 с.

© Маслова Н. М., 2025 рік
© ЦДПУ імені В. Винниченка,
2025 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва)	за вибором	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (назва)	Спеціальність: <u>014.07 Середня освіта (Географія)</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
		3-й	3-й-
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		5-й	6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітня програма: <u>Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота</u> (шифр і назва)	20 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		- год.	год.
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Самостійна робота	
		56 год.	82 год.
		Консультації:	
		-	- год.
		Вид контролю:	
залік	залік		

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: ознайомлення студентів з етногеографією як науковим напрямом; формування знань про етноси, їх походження, класифікації та територіальну організацію; етнічні процеси; етногеографічні особливості регіонів світу та України.

Завдання вивчення курсу:

- ознайомлення з теоретико-методологічними основами етногеографії, зокрема з об'єктом і предметом дослідження, місцем в системі наук, зв'язками з іншими науками, джерелами етногеографічних знань та особливостями методики етногеографічних досліджень;
- оволодіння сучасним понятійно-термінологічним апаратом етнічної географії;
- ознайомлення з сутністю поняття «етнос», концепціями етногенезу, класифікаціями етносів;

- ознайомлення з етнічними процесами та конфліктами, видами сепаратизму, шляхами вирішення або зниження гостроти етнічних конфліктів, вогнищами сучасних етнічних конфліктів та сепаратизму;
- формування знань про етногеографічні особливості регіонів світу;
- ознайомлення з основами етногеографії України;
- формувати вміння і навички аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні, працювати з результатами переписів населення, визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна: здатність розв'язувати професійні проблеми та спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти та організації краєзнавчо-туристичної роботи, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук та географічної науки, застосовувати інноваційні технології в роботі, критично та творчо мислити.

загальні	фахові
<p>ЗК1 – базові знання з дисциплін соціально-гуманітарної підготовки в обсязі, необхідному для засвоєння фахових дисциплін та професійної діяльності вчителя.</p> <p>ЗК3 – здатність до проведення дослідницької та/або інноваційної діяльності.</p> <p>ЗК9 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК4 – здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.</p> <p>ЗК12 – здатність діяти на засадах етичних міркувань (мотивів), педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами, дотримуватися гендерної рівності, виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, виражати національну та культурну ідентичність, творчо самовиражатись (культурна компетентність), застосовувати соціальні навички (soft skills).</p>	<p>ФК13 – здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах.</p> <p>ФК Здатність аналізувати етногеографічну та конфесійну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; виявляти основні етномовні та етноконфесійні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних та етноконфесійних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.</p>

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

Знання і розуміння

ПРН6 – знає та розуміє закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах.

ПРН7 – володіє базовими знаннями з дисциплін суспільногуманітарної підготовки, оцінює і прогнозує політичні, економічні, соціальні, культурні процеси та явища.

Уміння

ПРН11 – встановлює закономірності територіальної організації суспільного виробництва та населення, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах;

ПРН – аналізує етногеографічну та конфесійну ситуацію в регіоні чи країні; порівнює етномовну ситуацію в різних регіонах; виявляє основні етномовні та етноконфесійні тенденції; визначає індекс етнічної мозаїчності території, аналізує етнічні процеси та виявляє причини етнічних та етноконфесійних конфліктів та сепаратизму; характеризує етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.

Комунікація

ПРН20 – розуміє значення культури як форми людського існування, цінує різноманіття та мультикультурність світу, виявляє повагу та цінує українську національну культуру, виражає національну та культурну ідентичність, творчо самовиражається, застосовує соціальні навички (soft skills), керується у своїй діяльності сучасними принципами 13 толерантності, діалогу, співробітництва та гендерної рівності, педагогічно підтримує осіб з особливими освітніми потребами.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії

Тема 1. Вступ. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Гуманізація географії – як основна тенденція її розвитку. Місце гуманітарної географії в системі географічних наук. Етногеографія – наука, яка народилася на стику етнології та географії, що вивчає географію розселення етносів. Предмет і об'єкт дослідження етногеографії. Об'єкт дослідження етногеографії - етнонаціональні спільноти і групи як складова географічної оболонки Землі. Предмет дослідження етногеографії – територіальна організація етнонаціональної сфери, тобто розміщення етнічних спільнот і груп, співвідношення і поєднання їхніх ареалів розселення, етногеографічні процеси в історичній ретроспективі і перспективі. Місце етногеографії в системі географічних і суспільних наук. Зв'язки етногеографії з іншими науками (етнологією, етнографією, лінгвістикою, культурологією, етнічною історією, етнопсихологією, антропологією тощо). Понятійно-термінологічний апарат етногеографії. Проблеми формування понятійно-термінологічного апарату сучасної етногеографії. Джерела етногеографічної інформації: статистичні та картографічні матеріали, результати переписів населення, літературні джерела, політико-правові документи, археологічні матеріали, описи, літописи, хроніки, мемуари, польові спостереження, образотворчі матеріали, етнографічно-фольклорні матеріали, музейні зібрання тощо. Методологія та методика етногеографічних досліджень. Дослідницькі підходи в етногеографії (історико-географічний, історичний, історико-генетичний, системний, структурно-функціональний, комплексний, міждисциплінарний, елементи біхевіористичного підходу тощо). Методи етногеографічних досліджень: порівняльно-історичний, метод історико-географічної періодизації, метод історико-географічних зрізів, діахронного аналізу, статистично-математичні та картографічні методи, кореляційний та регресійний аналіз, метод польових досліджень, соціологічні опитування, етнографічні експедиції тощо. Методика аналізу сучасної територіальної організації етнонаціональної сфери. Історія розвитку етногеографії в світі. Історія етногеографічних досліджень в Україні.

Тема 2. Поняття про етнос. Концепції етносів. Єдність і багатогранність людства. Поняття про етнос. Етнос як результат історичного процесу. Етнос – соціальне і природне (географічне) явище. Проблема етносу в сучасній науці. Поняття «етнічність». Ознаки етносу: мова, спільність території формування, етнічна історія, культура і побут (культурно-побутова специфіка), етнічна самоідентифікація (індивідуальна етнічна свідомість та свідомість етнічної спільноти), ментальність, етнічні стереотипи поведінки, релігія. Мова – основна ознака етносу, джерело збереження етнічної інформації і засіб комунікації. Мови і писемність народів світу. Культура – основа існування етносу. Культура як предмет наукового і соціального пізнання. Сутність і структура культури. Традиції, звичаї і обряди, їх співвідношення та культурно-історична динаміка. Ритуал та його сенс. Природа і функції ритуалу. Типи ритуалу. Етнокультура народів (мова, житло, харчування, знаряддя праці тощо). Етнічна психологія та етнічні образи народів. Сучасні культурні центри. Етнічний стереотип та його види. Етнічна самоідентифікація. Типи етнічної ідентичності (нормальна, етноцентрична, етнодомінуюча, етнічний фанатизм, етнічна індиферентність, етніцизм у формі космополітизму, амбівалентна етнічність). Релігія – одна з основ єдності етносу. Релігія як культурологічне явище. Сутність релігії. Вираз релігії. Віра і атеїзм. Етнос і його структура. Структурність етносу. Таксономічні одиниці структури етносу. Консорції та конвіксії як найнижчі таксони структури етносу. Рівні структури етносу: власне етнічний рівень (сукупність етнічних спільнот та етносоціальних організмів); мікрорівень (сім'я, індивід); макрорівень (субетноси); метарівень (суперетноси). Етногенетична структура етносів: сім'я – субетнос – етнос. Етнотериторіальна структура етносів: етнографічні зони – субетноси – етнографічні групи – етнографічні райони – етнографічні округності. Різні види етнічних спільнот: стадіальні типи етносів (первісне стадо – первісний рід – плем'я – народність – національність – нація); етнос – етнікос – етносоціальний організм – етнічна група; етнографічна група – субетнос – етнос; мікроетнічні – макроетнічні – метаєтнічні групи; етнічні, територіальні, культурні, політичні, соціальні, господарські, лінгвістичні, релігійні та ін. Етнологічні школи і напрями: еволюціонізм (Е. Тайлор, Р. Спенсер, А. Бастіан, Л. Р. Морган), дифузійнізм (Ф. Ратцель, Л. Фрабер, Ч. Ріверс), соціологічна школа (Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль), функціоналізм (Р. Турнвальд, Б. Малиновський), американська школа (Ф. Боас, А. Кребер), енопсихологічна школа (А. Кардинер, М. Мзс), структуралізм (А. Радкліфф-Браун, К. Леві-Строс), культурний релятивізм (М. Херсковиц), російська етнологічна школа (Л. Н. Гумільов, Ю. В. Бромлей, С. А. Токарев). Концепція "ноосфери" (Е. Ле-Руа, П. Тейяр де Шарден, В. І.

Вернадський). Концепції етносу (етногенезу). Біологічна концепція етносу. Примордіалістські концепції етносу (природничий та еволюційно-історичний напрями). Інструменталістська концепція етносу. Конструктивістська концепція етносу. Пасіонарна теорія етносу Л. Гумільова. Дуалістична теорія етносу В. Бромлея.

Тема 3. Класифікації етносів. Географічна класифікація етносів. Класифікація етносів за кількісною ознакою. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Поняття «раси». Расові ознаки. Теорії формування рас (моноцентризм і полицентризм). Значення природного середовища у формуванні расових ознак. Пристосування (адаптація) людських рас до природного середовища. Великі раси: антропологічні риси, гілки (малі раси) та географія поширення європеїдної, негроїдної, монголоїдної та австралоїдної рас. Перехідні та змішані раси. Расовий склад регіонів світу. Лінгвістична класифікація етносів: мовні сім'ї – мовні гілки – мовні групи – мовні підгрупи – окремі мови. Теорії походження мови (теорія звуконаслідування, теорія вигуків, теорія «трудова викриків», теорія соціального договору). Зникаючі та мертві мови. Генеалогічна класифікація мов. Найпоширеніші мови світу. Характеристика індоєвропейської мовної сім'ї. Найчисельніші народи світу. Релігійна класифікація етносів (значення релігії в суспільному житті; світові, національні та примітивні релігії). Господарчо-побутова класифікація етносів. Класифікація етносів за сімейною ознакою. Народи світу і особливості їх розміщення на Землі – основний об'єкт етногеографічного дослідження. Світові цивілізації і сучасні етноси.

Тема 4. Етнічні процеси і конфлікти. Етнічні процеси. Етноеволюційні та етнотрансформаційні процеси. Типологічні групи етнічних процесів: етнічне об'єднання (етнічна фузія, етнічна консолідація, етнічна асиміляція, етнічна конвертація, міжетнічна інтеграція, етногенетична міксація, акомодация, акультурація) та етнічне роз'єднання (етнічна парціація, сепарація, дисперсія). Етнічні конфлікти – одна з форм відображення сучасних етнічних процесів. Геоконфліктологія як напрям суспільної географії. Фактори виникнення конфліктів (релігія, соціально-економічні, природні, геополітичні фактори, фактор управляючого суб'єкта, історичний фактор, фактор суспільної мобілізації). Проблеми розуміння природи міжетнічних конфліктів: об'єктивні і суб'єктивні умови їх виникнення, причини і приводи прояви, форми та ступеня прояву. Національне самовизначення етносів - як одна з сучасних глобальних проблем. Гасла, які мобілізують маси на етнічний конфлікт. Релігійний фанатизм. Поняття «сепаратизм». Варіації сепаратизму: сецесія (відділення для створення самостійної держави) та іредентизм (вхождення до складу іншої, як правило, сусідньої і близького по культурі держави). Регіональні різновиди сепаратизму: західноєвропейський, східноєвропейський, ісламський, азійський, африканський, американський. Географія вогнищ сучасного сепаратизму. Сучасні райони релігійно-етнічних конфліктів (Північна Ірландія, Боснія, Косово, Нагірний Карабах, Пенджаб і ін). Релігійна ворожнеча в Лівані: витоки, сутність, наслідки. Арабо-ізраїльський конфлікт: причини, етапи, сучасний стан, перспективи. Основні шляхи зниження гостроти етнічних конфліктів. Приклади національної політики. Реакції влади на етнічні конфлікти та прояви сепаратизму: силові (збройні) і несилові (неозброєні). Силові методи реагування на сепаратизм: посилення політичного режиму, насильницька асиміляція, депортація та фізичне знищення (геноцид), озброєні дії. Несилові реакції на етнічні протистояння та сепаратизм: етнічна консолідація, загальноєвропейська інтеграція, широка політична і національно-культурна автономія, зміни адміністративно-територіального поділу. Форми і способи врегулювання етнічних конфліктів. Повне врегулювання. Національні рухи: типологія та класифікація. Національна політика у різних країнах сучасного світу.

Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України.

Тема 1. Етногеографічні особливості регіонів світу. Етнічна історія Європи і роль давніх цивілізацій у формуванні етнічного складу. Расовий, етнолінгвістичний склад населення Європи. Специфіка європейської цивілізації. Сучасні етнічні процеси в Європі. Роль міграцій та етнокультурних взаємодій. Імміграційна політика в країнах Європи та положення біженців. Етногеографічні особливості субрегіонів Європи. Північна Європа: етнічний та релігійний склад, менталітет, традиції, звичаї, специфіка науки та культури. Західна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції. Південна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії. Східна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.

Етногеографічні особливості Азії. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний склад населення. Історико-етнографічні області Азії. Основні етнокультурні процеси в Азії. Етномовний та конфесійний склад населення субрегіонів Азії.

Народи Африки. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення. Історико-етнографічні області Африки. Вплив колоніалізму на народи Африки. Етнічні процеси в сучасній Африці, формування нових етносоціальних спільнот. Етномовний та конфесійний склад населення Північної, Західної, Східної та Центральної Африки.

Народи Америки. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення. Історико-етнографічні області Америки. Корінне та пришле населення Північної Америки. Сучасний етномовний склад населення США і Канади. Етномовний склад населення Латинської Америки.

Народи Австралії та Океанії. Етнічна історія регіону. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Сучасні етнічні процеси в Австралії і Океанії. Меланезія. Нова Гвінея та специфіка її етнічного складу. Мікронезія. Нова Зеландія. Гавайські острови. Фіджі. Етнічна і культурна своєрідність острова Пасхи.

Тема 2. Етногеографія України. Етногеографія України. Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст. Зміни етномовного складу населення України впродовж 1959-1989 рр. етномовний склад населення України за результатами Першого Всеукраїнського перепису населення у 2001 р. Географія української етнічної нації. Концепції етногенезу українців. Географія

етнонаціональних груп та невеликих корінних народів в Україні. Етногеографічне районування України. Географія зарубіжних українців. Етнічні українці поза межами держави Україна. Географія західної та східної української діаспори. Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах. Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні. Суперечності етнонаціональних взаємин в Україні в регіональному та міжрегіональному вимірах. Етногеографічні проблеми подолання кризових виявів української етнічності та формування культурної самобутності держави. Утвердження в Україні національної ідеї та становлення політичної нації. Етномовний склад населення Кіровоградської області.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	Усього	у тому числі						Усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд.	Консультації	СРС		л	п	лаб.	інд.	Консультації	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії														
Тема 1. Вступ. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна.	10	2	2	-	-	-	6	8	-	-				8
Тема 2. Поняття про етнос. Концепції етносів.	12	2	2	-	-	-	8	13	1	-				12
Тема 3. Класифікації етносів.	20	6	4	-	-	-	10	20	2	2				16
Тема 4. Етнічні процеси і конфлікти.	14	4	2	-	-	-	8	15	1	2				12
Разом за розділом 1	56	14	10	-	-	-	32	56	4	4				48
Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України														
Тема 1. Етногеографічні особливості регіонів світу.	22	4	2	-	-	-	16	24	-	-				24
Тема 2. Етногеографія України.	12	2	2	-	-	-	8	10	-	-				10
Разом за розділом 2	34	6	4	-	-	-	24	34	-	-				34
Усього годин	90	20	14	-	-	-	56	90	4	4				82
ІНДЗ														
ІНДЗ			-	-	-	-								
Усього годин	90	20	14	-	-	-	56	90	4	4				82

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна.	2
2	Поняття про етнос. Концепції етносів.	2

3	Класифікації етносів.	6
4	Етнічні процеси і конфлікти.	4
5	Етногеографічні особливості регіонів світу.	4
6	Етногеографія України.	2
	Разом	20

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття про етнос. Концепції етносів.	1
2	Класифікації етносів.	2
3	Етнічні процеси і конфлікти.	1
	Разом	4

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Етногеографія як наука і навчальна дисципліна.	2
2	Поняття про етнос. Концепції етносів.	2
3	Антропологічна (расова) класифікація етносів. Географія поширення расових типів в світі. Лінгвістична класифікація етносів. Географія поширення мовних сімей в світі.	2
4	Релігійна класифікація етносів.	2
5	Етнічні процеси і конфлікти. Географія вогнищ сучасних етнічних конфліктів і сепаратизму.	2
6	Етногеографічні особливості регіонів світу.	2
7	Етногеографія України. Етнічнолінгвістичний склад населення України.	2
	Разом	14

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Класифікації етносів.	2
2	Етнічні процеси і конфлікти. Географія вогнищ сучасних етнічних конфліктів і сепаратизму.	2
	Разом	4

4.3. Теми лабораторних занять не передбачено

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії		
1.	Історія етногеографічних досліджень в Україні	4
2.	Коротка історія переписів населення	2

3.	Коротка характеристика етнологічних шкіл і напрямів	8
4.	Релігійна класифікація етносів	10
5.	Характеристика сучасних вогнищ етнічних конфліктів та сепаратизму в світі.	8
Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України		
6.	Етнічний та релігійний склад населення субрегіонів Європи	4
7.	Етнічний та релігійний склад населення субрегіонів Азії	4
8.	Етномовний та конфесійний склад населення Північної Африки та Африки південніше Сахари.	4
9.	Північна Америка: етномовний та конфесійний склад населення. Сучасна етномовна ситуація в США та Канаді. Етномовний склад населення Латинської Америки.	4
10.	Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст.	2
11.	Концепції етногенезу українців. Концепції етногенезу українців.	2
12.	Географія зарубіжних українців. Західна та Східна українська діаспора.	2
13.	Етномовний склад населення Кіровоградської області.	2
	Разом	56

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії		
14.	Історія етногеографічних досліджень в Україні	4
15.	Коротка історія переписів населення	4
16.	Коротка характеристика етнологічних шкіл і напрямів	12
17.	Релігійна класифікація етносів	16
18.	Характеристика сучасних вогнищ етнічних конфліктів та сепаратизму в світі.	12
Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України		
19.	Етнічний та релігійний склад населення субрегіонів Європи	6
20.	Етнічний та релігійний склад населення субрегіонів Азії	6
21.	Етномовний та конфесійний склад населення Північної Африки та Африки південніше Сахари.	6
22.	Північна Америка: етномовний та конфесійний склад населення. Сучасна етномовна ситуація в США та Канаді. Етномовний склад населення Латинської Америки.	6
23.	Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст.	4
24.	Концепції етногенезу українців. Концепції етногенезу українців.	2
25.	Географія зарубіжних українців. Західна та Східна українська діаспора.	2
26.	Етномовний склад населення Кіровоградської області.	2
	Разом	82

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання не передбачено

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни “Етногеографія” передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп’ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проектний метод тощо).

Методи навчання:

За джерелом знань:

- *словесні:* розповідь, пояснення, лекція, інструктаж бесіда, диспут, дискусія;
- *наочні:* ілюстрація, демонстрація;
- *практичні:* практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, презентацій, метод проектів, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, пошуковий, дослідницький;

За логікою пізнання: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, класифікація, абстрагування.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі Zoom-конференцій та зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах), самостійна робота студентів з освітніми ресурсами (освітні платформи Google Classroom, Moodle-ЦДПУ, Вікі-ЦДПУ, Хмарка-ЦДПУ).

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об’єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- залік;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю є* перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацювати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи.

Оцінюванню підлягають:

- рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- активність при обговоренні питань практичного заняття;
- виконані практичні роботи;
- реферати, презентації, доповіді;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань тощо.

Методи поточного контролю: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, перевірка практичних робіт, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проєктів; контрольна робота; перевірка виконаних завдань у класі на платформі Google Classroom тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни “Етногеографія”

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю:

- усна відповідь;
- виконання практичної роботи;
- доповідь чи повідомлення;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- письмові завдання (контрольні, самостійні роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

Максимальний бал з кожною темою практичного заняття – **14 балів**, в тому числі:

- за усну чи письмову відповідь, реферат, презентацію з теми – 5 балів;
- за виконання та захист практичної роботи – 5 балів;
- за самостійну роботу з теми — 4 бали.

Крім того, студент має змогу отримати 0,5 бали за доповнення, 5 балів — за реферат чи презентацію з теми.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей чи повідомлень на практичних заняттях з курсу «Етногеографія»

При оцінюванні усних, письмових відповідей та повідомлень студентів **враховується:**

- рівень осмислення навчального матеріалу;
- рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів;
- повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
- використання додаткової літератури;
- порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

Максимальна кількість балів за усну відповідь чи повідомлення – **5 балів**.

5 балів ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату етногеографії та теоретичного матеріалу цієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. У відповіді демонструється розуміння причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей розвитку територій. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відсутні відповіді мовні та стилістичні помилки.

4 бали ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Розуміє суть основних історико-географічних закономірностей, не достатньо глибоко розкриває причинно-наслідкові зв'язки. У відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з етногеографії чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до цієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. Студент лише називає причинно-наслідкові зв'язки та історико-географічні закономірності, але не достатньо повно розкриває їх зміст. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли відповідь фрагментарна. Студент не має системних знань з етногеографії чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до цієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, непослідовний нелогічний. Студент майже не розуміє суть причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Студент не вміє використовувати знання на практиці. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент має поверхові знання з теми. Оперує лише окремими фразами, відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не знає причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання практичної роботи

При оцінюванні практичних робіт враховуються:

- відповіді при захисті роботи;
- повнота виконання завдань;
- правильність та якість виконання завдань;
- наявність висновків;
- акуратність в оформленні тощо.

Максимальна кількість балів за лабораторну роботу – **5 балів**.

5 балів ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

4 бали ставиться, коли студент виконав всі завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав всі завдання практичної роботи, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. Картографічні матеріали оформлені частково правильно, виконані не зовсім якісно та охайно. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. Картографічні матеріали оформлені з помилками, виконані не якісно та неохайно. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент виконав 1/2 завдань практичної роботи, але зі значними помилками та неточностями. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент не оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. Картографічні матеріали оформлені з помилками або відсутні. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів за завдання для самостійної роботи з кожної теми практичного заняття – **4 бали**.

4 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тем курсу етногеографії, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

3 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі.

Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/4 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

- ступінь розкриття теми;
- рівень науковості та доступності тексту реферату;
- вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
- наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
- дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, плану, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; список використаних джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання вимог до обсягу реферату тощо);
- вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені значні недоліки, є значні неточності у викладі матеріалу; відсутня логіка викладу, не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні.

1 бал виставляється у випадку, коли тема реферату не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг реферату занадто малий; не дотримано вимог до оформлення реферату.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

- наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;
- логічна послідовність слайдів;
- дотриманні вимог до тексту слайдів (наявністю заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір символів тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії, рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.);
- дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинна бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного стилю (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).
- дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстративних матеріалів; усі слайди бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій гамі презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та 2-3 їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрита тема, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

1 бал виставляється у випадку, коли тема презентації не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг презентації занадто малий; не дотримано вимог до оформлення слайдів.

Підсумковий (семестровий) контроль

З дисципліни «Етногеографія» передбачена така форма підсумкового контролю як залік. Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових модульних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю та відповідає підсумковій семестровій модульній оцінці. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

*Студенти заочної форми навчання складають залік в усній формі.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

Питання до заліку з дисципліни «Етногеографія»

1. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Предмет і об'єкт дослідження етногеографії.
2. Місце етногеографії в системі географічних і суспільних наук. Зв'язки етногеографії з іншими науками. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії. Проблеми формування понятійно-термінологічного апарату сучасної етногеографії.
3. Джерела етногеографічної інформації.
4. Методологія та методика етногеографічних досліджень. Дослідницькі підходи в етногеографії.
5. Методи етногеографічних досліджень.
6. Методика аналізу сучасної територіальної організації етнонаціональної сфери.
7. Історія розвитку етногеографії в світі.
8. Історія етногеографічних досліджень в Україні.
9. Поняття про етнос. Етнос як результат історичного процесу. Проблема етносу в сучасній науці. Поняття «етнічність».
10. Ознаки етносу. Етнічний стереотип та його види. Етнічна самоідентифікація. Типи етнічної ідентичності.
11. Етнос і його структура. Таксономічні одиниці структури етносу. Консорції та конвіксії як найнижчі таксони структури етносу.
12. Рівні структури етносу. Етнотериторіальна структура етносів: етнографічні зони – субетноси – етнографічні групи – етнографічні райони – етнографічні округності.
13. Стадіальні типи етносів.
14. Етнологічні школи і напрями: еволюціонізм (Е. Тайлор, Р. Спенсер, А. Бастіан, Л. Р. Морган), дифузійнізм (Ф. Ратцель, Л. Фрабер, Ч. Ріверс), соціологічна школа (Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль), функціоналізм (Р. Турнвальд, Б. Малиновський), американська школа (Ф. Боас, А. Кребер), енопсихологічна школа (А. Кардинер, М. Мзс), структуралізм (А. Радкліфф-Браун, К. Леві-Строс), культурний релятивізм (М. Херсковиц), російська етнологічна школа (Л. Н. Гумільов, Ю. В. Бромлей, С. А. Токарев).
15. Концепції етносів. Біологічна концепція етносу. Примордіалістські концепції етносу (природничий та еволюційно-історичний напрями). Інструменталістська концепція етносу. Конструктивістська концепція етносу. Пасіонарна теорія етносу Л. Гумільова. Дуалістична теорія етносу В. Бромлея.
16. Географічна класифікація етносів. Класифікація етносів за кількісною ознакою.
17. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Поняття «раси». Расові ознаки. Теорії формування рас (моноцентризм і полицентризм). Значення природного середовища у формуванні расових ознак.
18. Великі раси: антропологічні риси, гілки (малі раси) та географія поширення європеїдної, негроїдної, монголоїдної та австралоїдної рас.
19. Перехідні та змішані раси.
20. Расовий склад регіонів світу.

21. Лінгвістична класифікація етносів: мовні сім'ї – мовні гілки – мовні групи – мовні підгрупи – окремі мови. Теорії походження мови (теорія звуконаслідування, теорія вигуків, теорія «трудова викриків», теорія соціального договору). Зникаючі та мертві мови. Генеалогічна класифікація мов. Найпоширеніші мови світу.
22. Характеристика індоєвропейської мовної сім'ї.
23. Релігійна класифікація етносів (значення релігії в суспільному житті; світові, національні та примітивні релігії).
24. Господарчо-побутова класифікація етносів. Класифікація етносів за сімейною ознакою.
25. Етнічні процеси. Етноволюційні та етнотрансформаційні процеси.
26. Типологічні групи етнічних процесів: етнічне об'єднання (етнічна фузія, етнічна консолідація, етнічна асиміляція, етнічна конвертація, міжетнічна інтеграція, етногенетична міксація, акомодация, акультурація) та етнічне роз'єднання (етнічна парціація, сепарація, дисперсія).
27. Етнічні конфлікти. Геоконфліктологія. Фактори виникнення конфліктів.
28. Поняття «сепаратизм». Варіації сепаратизму: сецесія та іредентизм.
29. Регіональні різновиди сепаратизму: західноєвропейський, східноєвропейський, ісламський, азійський, африканський, американський.
30. Географія вогнищ сучасного сепаратизму.
31. Основні шляхи зниження гостроти етнічних конфліктів. Реакції влади на етнічні конфлікти та прояви сепаратизму: силові (збройні) і несилові (неозброєні).
32. Етнічна історія Європи і роль давніх цивілізацій у формуванні етнічного складу. Расовий, етнолінгвістичний склад населення Європи. Специфіка європейської цивілізації.
33. Сучасні етнічні процеси в Європі. Роль міграцій та етнокультурних взаємодій. Імміграційна політика в країнах Європи та положення біженців.
34. Північна Європа: етнічний та релігійний склад, менталітет, традиції, звичаї, специфіка науки та культури.
35. Етномовний склад населення Західної Європи. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції.
36. Південна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії.
37. Східна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.
38. Етногеографічні особливості Азії. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний склад населення. Історико-етнографічні області Азії. Основні етнокультурні процеси в Азії. Етномовний та конфесійний склад населення субрегіонів Азії.
39. Народи Африки. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення. Історико-етнографічні області Африки. Вплив колоніалізму на народи Африки. Етнічні процеси в сучасній Африці, формування нових етносоціальних спільнот.
40. Етномовний та конфесійний склад населення Північної, Західної, Східної та Центральної Африки.
41. Народи Америки. Етнічна історія регіону. Історико-етнографічні області Америки.
42. Корінне та пришле населення Північної Америки. Сучасний етномовний склад населення США і Канади.
43. Етномовний склад населення Латинської Америки.
44. Народи Австралії та Океанії. Етнічна історія регіону. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Сучасні етнічні процеси в Австралії і Океанії.
45. Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст. Зміни етномовного складу населення України впродовж 1959-1989 рр.
46. Етномовний склад населення України за результатами Першого Всеукраїнського перепису населення у 2001 р.
47. Концепції етногенезу українців.
48. Географія української етнічної нації. Географія етнонаціональних груп та невеликих корінних народів в Україні.
49. Етногеографічне районування України.
50. Географія зарубіжних українців. Етнічні українці поза межами держави Україна. Географія західної та східної української діаспори. Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах.
51. Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні.
52. Етномовний склад населення Кіровоградської області.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання						Сума
Розділ 1				Розділ 2		100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	

14	14	30	14	14	14	
----	----	----	----	----	----	--

T1, T2 ... T7 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с.
3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
5. Методологічні засади географії: підручник/О.Г.Топчієв, Д.С.Мальчикова, І.О.Пилипенко, В.В.Яворська. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 366 с.

Допоміжна

1. Грушевський М. На порозі нової України. // Великий українець. Матеріали з життя і діяльності М.С.Грушевського. – К.:Веселка,1992.-С.133-179.
2. Дахно І.І. Країни світу: Енциклоп. Довідник./ І.І. Дахно. — К.: Мапа, 2004. — 606 с
3. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі./ М.С. Дністрянський — Л.: ЛНУ, 2000. — 310 с
4. Дубович І. А. Країнознавчий словник-довідник./ І.А. Дубович — Л.: Ліга-прес, 2005. — 819 с
5. Заставний Ф. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.: аналіз і оцінка // Географія та основи економіки в школі. – 2003. - № 2. – С. 35-39.
6. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів: „Край”, „Просвіта”, 1993.–224 с.
7. Крисаченко В.С. Динаміка населення: популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. – К.: НІСД, 2005. – 368 с.: іл.
8. Кузик С. Економічна і соціальна географія Америки. / С. Кузик — Л.: ЛНУ, 1999. — 299 с
9. Лисяк - Рудницький І. Україна між Сходом і Заходом. //Історія філософії України. Хрестоматія. – К.,1993.
10. **Маслова Н. М.** Етногеографія: Навчально-методичний посібник для студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів / Н. М. Маслова. – Кропивницький, 2016. – 116 с.
11. **Маслова Н. М.** Етногеографія: Навчально-методичний посібник для студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. Видання 2-ге, перероблене / Н. М. Маслова. – Кропивницький, 2017. – 116 с.
12. **Маслова Н.М.** Динаміка етнічного складу та мовної ситуації в умовах соціокультурної рубіжності Кіровоградської області / Н.М. Маслова // Учені записки Таврійського національного університету ім.. В.І. Вернадського. – Т. 24 (63)- . № 2, частина 1. - Географія. – 2011. - с.181-188.Маслова Н.М. Етнолінгвістична рубіжність Кіровоградської області / Н.М. Маслова//

- Геополітика та екогеодинаміка регіонів. - Т.7. Вип. 1- 2. – 2011. – С.163-175. Маслова Н.М. Георелігійна ситуація в Кіровоградській області / Н.М. Маслова //Україна: географія цілей та можливостей. Зб. наук. праць. – К.: ВГЛ «Обрії», 2012. – Т. II. – С. 146-150.
13. **Maslova Natalia N.** Modern georeligious situation in Central Ukraine // *European Applied Studies: modern approaches in scientific researches: Papers of the 1st International Scientific Conference (Volume 1)/ December 17-19, 2012/ - Stuttgart, ORT Publishing, 2012. - P. 359-362.*
 14. **Маслова Н.М.** Етномовна складова сучасних соціокультурних процесів в Кіровоградській області / Н.М. Маслова // *Географічна наука і практика: виклики епохи: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 16-18 травня 2013 р.) / [Відповід. редактори: доц. В.І. Біланюк, доц. Є.А. Іванов]. У 3-ох томах. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – Том 1. – С. 267-271.*
 15. **Маслова Н. М., Мунтян П. П.** Сепаратизм в сучасному світі: суть, причини та регіональні різновиди // Н. М. Маслова, П. П. Мунтян // *Матеріали обласної науково-практичної конференції «Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи» (м. Кропивницький, 22 березня 2018 р.) // Збірник наукових праць. – Кропивницький. – ЦДПУ, 2018. – С. 218-227.*
 16. **Маслова Н., Мирза-Сіденко В., Переведенцев В.** Суспільно-географічні аспекти поширення протестантизму в Україні / Н. Маслова, В. Мирза-Сіденко, В. Переведенцев // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія: Географія. – 2018. – № 2. – Випуск 45 – С. 77-86.*
 17. **Маслова Наталія.** Динаміка мовної ситуації в Кіровоградській області упродовж 1970-2001 рр. / Н. М. Маслова // *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи» (м. Кропивницький, 21 березня 2019 р.) // Збірник наукових праць. – Кропивницький. – ЦДПУ, 2019. – С. 263-267.*
 18. **Маслова Н.М., Андріященко Д.О.** Географічні та конфесійні аспекти поширення православ'я в Україні та Кіровоградській області / Н. М. Маслова, Д. О. Андріященко // *Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 1 березня-16 квітня 2020 р.) / за заг. ред. проф. Н.А. Калініченко. Харків: ФОП Озеров, 2020. – С. 92-96.*
 19. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія світу. / П.О.Масляк, І.І.Дахно — К.: Вежа, 2004. — 279 с
 20. Масляк Я.О. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу/ Я.О. Масляк, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко— К.: Лібра, 1996. — 397 с
 21. Наулко В. І. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ ст. / В. І. Наулко // *Український географічний журнал. – 1997. – № 2. – С. 17–22.*
 22. Національний склад населення Кіровоградської області та його мовні ознаки (за даними всеукраїнського перепису населення 2001 року) / Кіровоградське обласне управління статистики. – Кіровоград : Кіровоградське обл. упр. статистики, 2003 р. – 120 с.
 23. Розподіл населення регіонів України за національністю та рідною мовою за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/nationality_popu11.
 24. Романцов В.О. Українці на одвічних землях (XVIII- поч. ХХІ ст.) – 2-ге вид. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – 200 с.
 25. Юрківський В.М. Країни світу. / В.М. Юрківський— К.: Либідь, 2001. —366 с.

5.2. Методичне забезпечення

1. Тексти лекцій (в електронному варіанті).
2. Методичні розробки практичних занять (в електронному та паперовому варіанті)
3. Матеріали в навчальному класі "Етногеографія" на освітній платформі Google Classroom
4. Маслова Н. М. Етногеографія: Навчально-методичний посібник для студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів / Н. М. Маслова. – Кропивницький, 2016. – 116 с.
5. Маслова Н. М. Етногеографія: Навчально-методичний посібник для студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. Видання 2-ге, перероблене / Н. М. Маслова. – Кропивницький, 2017. – 116 с.

5.3. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського // www.nbuv.gov.ua
2. Організація Об'єднаних Націй // <http://www.un.org>
3. Фонд ООН з народонаселення (UNFPA) // <http://www.unfpa.org>
4. Population Reference Bureau // <http://www.prb.org>
5. Demographic Yearbook System // <http://www.millenniumindicator>
6. Державний комітет статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Результати Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р. // <http://www.ukrcensus.gov.ua>
8. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України // <http://www.idss.org.ua>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнотраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).

Примітки:

1. *Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом закладу вищої освіти і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.*
2. *Розробляється викладачем. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри і затверджується завідувачем кафедри.*